

SERİ FİİL-BİRLEŞİK FİİL İLİŞKİSİ VE TÜRKÇEDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Abdullah ÇİĞİL*

ÖZ

İlk olarak Afrika dillerinde tespit edilen seri fiil yapıları (SFY), birleşik fiillerle benzer şekilde iki fiilin herhangi bir bağlaç veya bağlantı unsuru olmadan art arda gelmesiyle oluşmaktadır. Başlangıçta bir tür birleşik (compound) olarak kabul edilen bu yapıların tipik özellikleri tespit edildikçe birleşik fiilden bazı önemli farklılıklar gösterdiği ortaya konulmuş, bu yapıları bir den fazla fiilin birleştirme yoluyla değil serileştirme yoluyla bir araya getirildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Türkçedeki SFY-birleşik fiil ilişkisi üzerinde durulacaktır. Çalışmanın amacı SFY ve birleşik fiilin birbirinden farklı iki kavram olduğunu ortaya koymak değildir; Türkçedeki bazı birleşik fiillerin seri fiillerin gramerleşmesi veya sözlükselleşmesi sonucu oluşan yapılar olduğunu vurgulamaktır. Türkçedeki birleşik fiil sınıflandırılmalarında farklı adlarla (ikili fiil, modal yardımcı fiil, tasvir fiil, yarı tasvirî fiil, kip ekleriyle kurulan birleşik fiil) nitelendirilen bazı birleşik fiillerin SFY olabileceği düşünülmektedir. Özellikle ikinci fiilin gramerleşerek yardımcı fiil özelliği kazandığı tasvir fiillerle asimetrik SFY'nin oluşum bakımından benzerlik göstermesi, tasvir fiil üzerine yapılan tartışmalara farklı bir boyut kazandırabilecek düzeydedir. Türkçe konuşma dilinde kullanılan kaç git, kap gel, gel al, al git vb. SFY örneklerini birleşik fiil kapsamında değerlendirmek oldukça zordur. Ayrıca SFY olarak kabul edilen bazı fiil oluşumlarının sözlükselleşerek birleşik isim (kapkaç, kaçgöç, çekyat, gelgit, vb.) oluşturması, birleşik fiil ile SFY'nin birbirine ne düzeyde yaklaştığını gösteren önemli ipuçlarıdır.

Anahtar Kelimeler: Seri Fiil Yapıları, Birleşik Fiil, Fiil

THE RELATIONSHIP BETWEEN SERIAL VERBS AND COMPOUND VERBS AND ITS APPEARANCE IN TURKISH

ABSTRACT

Serial verb constructions (SVC) were first identified in African languages. They are formed by the succession of two verbs without any conjunction or connection element similar to compound verbs. Scholars initially thought that SCVs were a kind of compound. Alas, we now know they differ in a number of key ways from compound verbs. In this study, we shall examine the relationship between SVC and compound verb in Modern Turkish. Our main goal is to emphasize that one is a continuation of the other. We think that certain kinds of Turkish compound verbs (i.e. double, modal auxiliary, and semi-descriptive verbs alongside compound verbs formed using modal suffixes) may in fact be SVC. Particularly, the similarities between the descriptive verbs and the asymmetric SVC in how they get formed in the second verb gains the auxiliary verb feature by being grammatical – may add a different dimension to scholarly discussions on descriptive verbs. Examples from spoken Turkish that illustrate this include kaç git, kap gel, gel al, and al git. One quickly begins to notice how difficult it can get evaluate SVC examples within the framework of compounds. In addition, certain verb forms viewed as SVC compound nouns (e.g. kapkaç, kaçgöç, çekyat, gelgit) offer us important clues as to just how close compound verbs and SVCs are to one another.

Keywords: Serial Verb Construction, Compound Verb, Verb

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 22.08.2022; Yayına Kabul Tarihi: 01.11.2022

* Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, OSMANİYE; ORCID: 0000-0002-6865-5463, E-posta: abduhahcigil@hotmail.com

Giriş

Dildeki sözcükler, Aristo tarafından başlangıçta iki büyük sınıfa (isim ve fiil) ayrılmış, sözcük oluşumları tespit edildikçe bu sınıflandırmaya alt sınıflar eklenmeye devam etmiştir. Sözcük sınıflarının sayısı arttıkça sınıflandırma daha da güç bir hâl almış ve bazı sözcüklerin hangi sınıfa dâhil edileceği konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Diller arası karşılaştırmalı çalışmaların sayısının artmasıyla farklı sözcük oluşumlarının varlığı tespit edilmiş ve evrensel özellikler gösteren bazı sözcük oluşumlarının (birleşikler gibi) diller arasında ortak ölçütlerle tanımlanmasının son derece zor olduğu görülmüştür.

Birleşik fiiller, evrensel özellik gösteren bir fiil sınıfı olmasına rağmen gösterdiği özellikler bakımından diller arası pek çok farklılık barındırmaktadır. Batı'da isimleri ve fiilleri de içine alan birleşikler (compounds) için bütün dilleri kapsayacak geçerli ölçütler belirlemenin oldukça zor olduğu görülmektedir. Tespit edilen bazı fiil oluşumlarının seri fiil yapıları (SFY) gibi birleşik fiillerle benzer özellikler sergilemesi, birleşik fiil ile ilgili tartışmaların daha da artmasına yol açmaktadır.

Bu tartışmanın odaklarından biri olan SFY, sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş bir fiil oluşumu değildir. SFY'yi tanımlamak için belirtilen ölçütler üzerinde araştırmacılar arasında tam bir uzlaşma sağlanmadığı görülmektedir. Bu durum, çeşitli yazarlar tarafından sunulan serileştirme tanımlarındaki değişkenlikten kaynaklanmaktadır. Lord (1993, s. 1) "Bir dildeki SFY ile ilgili yapılan genellemeler, başka bir dilde geçerli olmamakta veya yüzeysel kalmaktadır." derken Dixon (2006, s. 338) "Bazı serileştirme dillerinde, SFY oldukça sık görülürken diğer serileştirme dillerinde seyrek bir görüntü ortaya koyabilir." demektedir. Haspelmath (2016, s. 206) SFY'yi tanımlamada açıklık olmadığını, dolayısıyla bu yapıların dünyanın herhangi bir yerinde aynı teşhis ile tanımlanamayacağını işaret eder. Bickel (2007, s. 246) "Serileştirme gibi kavramlar, diller arasında tam olarak uygulanamaz. Çünkü SFY genellikle bağımsız dağılımları ve tarihsel profile sahip büyük değişken kümelerini bir araya getirir." demektedir.

Böylece sorunlu ve tartışmalı olan bu iki yapı arasındaki ilişkiyi tespit etmek oldukça güç bir hâl almıştır. Art arda gelen iki fiilin tek fiil gibi hareket etmesi, her iki yapının ortak özelliği olmakla birlikte bu iki yapının birbirine yaklaştığı veya birbirinden uzaklaştığı noktalar, diller arası karşılaştırmalarda oldukça değişken bir görünüm arz etmektedir. Araştırmacılar tarafından bir dilde SFY olarak nitelendirilen bir yapı, başka bir dilde birleşik fiil olarak adlandırılabilir.

Türkçede birleşik fiilin tanımı, kapsamı ve sınıfları üzerinde tam bir uzlaşma sağlanmadığı görülmektedir. Birleşik fiil ile ilgili tartışmalar sürerken 2000'li yıllardan bu yana yapılan çalışmalarla Türkçenin fiil serileştirme özelliği olan bir dil olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan yola çıkarak Türkçede birleşik fiil olarak kabul edilen her yapının birleşik fiil olmayabileceği veya birleşik fiil olarak değerlendirilmekte tereddüt edilen bazı yapıların SFY olabileceği konusu üzerinde dikkatle düşünmek, Türkçede SFY-birleşik fiil ilişkisinin yansımaları görmek, araştırmacılar için farklı bakış açıları ortaya koyabilecektir.

1. Seri Fiil Yapıları ve Serileştirme

Seri fiil yapıları, tek bir yargı ifade edebilmek için art arda gelen fiil dizileri oluşturur. Bu fiil dizileri, iki veya daha fazla fiilden oluşur ve bu fiiller, arasına herhangi bir bağlaç veya bağlayıcı unsur almaz. Fiiller arasında sıralama ve altasıralama ilişkisi yoktur. SFY oluşturan fiiller, söz diziminde aynı zaman, şahıs ve olumsuzluk ekini alır. SFY oluşturan yapılar genellikle ortak bir özneye sahiptir (Foley vd. 1985; Givón, 1991; Durie, 1997; Aikhenvald, 2006; Dixon, 2006; Aydemir, 2018; Hirik, 2019). Yaygın bir kullanıma sahip olmayan diğer bir SFY türü ise tek fiilin kendi içinde ardışık iki hareket barındırdığı

SFY'dir. Bu açıdan SFY genel olarak iki büyük sınıfa ayrılabilir: Birden fazla fiilin art arda gelerek tek fiil gibi hareket ettiği *çok fiilde tek hareket bildiren SFY* ve tek fiilin kendi içinde birden fazla hareket bildirdiği *tek fiilde çok hareket bildiren SFY* (Hirik, 2019).

- (1) Nimu bo'u bano e'i sekolah (Sikkanese¹ vd. 2018)
O gel- git- edat okul
'O okula gitti geldi./gidip geldi.'
- (2) Hatasız araba. **Gel gör, al git!**
- (3) Aynı konu üzerinde **döndü durdu.**
- (4) (Miyt ritm muh-hambray-an-am (Alambak² vd. 1988)
Ağaç böcek tırman- + ara- 1. kişi eki
'Ben ağaca çıkıp böcek aradım.'
- (5) Güçlü elleriyle adamı **silkeledi.** Kendine gel, dedi!
- (6) Çiviye ağaçtan güçlkle **söktü.**
- (7) Ayranın daha lezzetli olmasını istiyorsan iyice **çalkala!**

(1)'de Sikkanese dilinde iki fiil (*git-* + *gel-*), art arda gelerek tek hareketi (*dön-*) karşılamaktadır. (2)'de benzer şekilde Türkçe iki fiil (*gel-* + *gör=- gör* ve *al-* + *git=- götür-*) art arda gelerek tek hareketi karşılamaktadır. Her iki kullanımda da konuşur, yüzey yapıda iki fiil kullansa da derin yapıda tek ve bütünleşik bir olayı kastetmektedir. Bu tür kullanımlar, diğer dillerde olduğu gibi Türkçede de yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. (3)'te birden fazla fiil kullanıldığı hâlde anlam, birinci fiil tarafından karşılanmıştır. (4)'te tek fiil, konuşurun *tek olay* olarak kavramsallaştırdığı bir olayı (böcek ara-) kendi içinde birden fazla fiil ile (*tırman-* + *ara-*) kodlayarak SFY oluşturmaktadır. (5)'te benzer bir fiil oluşumunun Türkçede de (*silkele=- tut-* + *salla-*) bulunduğu görülmektedir. (6)'da ise yine tek fiil (*sök-*) birden fazla hareket (*sök=- çek-* + *çıkır-*) ifade etmektedir. Benzer bir fiil kullanımı (7)'de (*çalkala= tut-* + *salla-*) görülmektedir.

Birden fazla fiilin bağlayıcı unsur olmadan art arda gelerek tek bir hareketi karşılaması *serileştirme* terimi ile karşılanır. Serileştirme kavramının temelinde karmaşık bir olayı birden fazla fiil yardımıyla detaylı olarak anlatma isteği yatmaktadır. Bu karmaşık olay, birden fazla aşamadan oluşması sebebiyle birden fazla fiil ile anlatılmaya muhtaçtır. Serileştirme, hem dilbilimsel kapsamı hem de hacmi bakımından son 40-50 yılda hızla genişleyen bir kavram hâline gelmiştir. Buna rağmen bir SFY'nin tam olarak ne olduğunun ortaya konulmadığı da bilinen bir gerçektir. Bu durumun ana sebebi, serileştirmenin bütün dillerde ortak bir görüntü sergilememesidir (Çiğil, 2022, s. 77).

Osam'a (1994, s. 190) göre terminolojide geniş bir çeşitlilik olmasına rağmen serileştirme olgusunun "neyi kastettiği" kesin sınırlarla belirlenmiş değildir. Bu durum, çeşitli yazarlar tarafından sunulan serileştirme tanımlarındaki değişkenlikten kaynaklanmaktadır. Araştırmacıların tanımları arasında tutarlılık olmadığı gibi fikir ayrılıkları da oldukça fazladır. Bir araştırmacı tarafından "*gerçek SFY*" olarak kabul edilen yapı, diğer araştırmacı tarafından "*yanlış veya eksik*" olarak nitelendirilmektedir.

SFY ilk olarak Afrika'daki bazı dillerde tespit edilmiş, bu yapıların sadece bu dillere ait özellikler gösterdiği ve bir çeşit birleşik fiil olduğu zannedilmiş hatta birleşikler olarak adlandırılmıştır. Zaman içinde bu yapıların birleşiklerden daha farklı özellikler gösterdiği SFY tespit edilen dilin sayısı artıktıkça ortaya çıkmıştır. Dil sayısı artıktıkça SFY'nin diller arası bazı ortak özellikler gösterdiği de tespit edilmiş, bu yapıların dile özgü olmaktan çok evrensel, bilişsel ve kültürel altyapı barındırdığı (Bruce, 1988) ortaya konmuştur.

¹ Endonezya'daki Flores adasında Sika etnik grubundan yaklaşık 180.000 kişi tarafından konuşulan dil.

² Papua Yeni Gine'de konuşulan bir dil.

“Simetrik ve Asimetrik SFY”

SFY ile ilgili yapılan çalışma sayısı arttıkça araştırmalar, SFY'nin diller arası ortak özellikleri ve sınıflandırılması üzerine yoğunlaşmaya başlanmıştır. SFY ile ilgili ilk sınıflandırma denemesi Christaller (1875, s. 144) tarafından yapılmıştır. Christaller SFY'yi “*Temel Kombinasyonlar*” ve “*İkincil Kombinasyonlar*” olmak üzere ikiye ayırmıştır. Christaller'in sınıflandırması temelde söz dizimsel ve semantik bir sınıflandırmadır. Christaller'dan sonra yapılan sınıflandırmaların (Stewart, 1963; Ansre, 1966; Stahlke, 1970; Bamgbose, 1973; Schachter, 1974; Filbeck, 1975; Sebba, 1987; Awoyale, 1988; Baker, 1989; Schiller, 1989; Sudmuk, 2005) çoğunluğu küçük farklılıklarla yine söz dizimsel ve anlam bilimsel sınıflandırmadan oluşur.

Sınıflandırmalardaki çeşitliliğe rağmen temelde SFY'nin kompozisyon bakımından simetrik SFY ve asimetrik SFY olmak üzere iki büyük sınıfa ayrıldığı söylenebilir. Bu adlandırma, Aikhenvald (2006) tarafından yapılmış ve araştırmacıların büyük çoğunluğu tarafından kabul görmüştür. SFY'yi kompozisyon, bileşenlerin durumu, bileşenlerdeki sözcükler ve gramer kategorilerinin işaretlenmesi bakımından inceleyen Aikhenvald'ın sınıflandırmasının temelini *simetrik ve asimetrik SFY* oluşturur. Bu çalışmanın ana eksenini, asimetrik SFY ve simetrik SFY'nin birleşik fiillerle olan ilişkisi oluşturmaktadır.

Asimetrik SFY, alt olaylar barındırmayan basit olayları kodlar. Fiillerden biri, olayı kodlayan semantik “*baş*”tan oluşur. Diğer fiil; genel olarak olayın meydana gelme şeklini, tarzını, olayın yoğunluğunu veya bir değerlendirmeyi ifade eden bir deyiştiricidir. “*Baş*”ta herhangi bir gramer kısıtlaması yoktur. Fiiller; geçişli, geçişsiz, aktif veya pasif olabilir. Öte yandan deyiştirici fiil, yalnızca geçişsiz olabilir. Deyiştirici fiil, “*Baş*”ı izler (Lichtenberk, 2006, s. 258).

(8) El a bula bay (Papiamentu³ vd. 1995)

O uç- git-

'O uçtu/uçtu gitti'

(9) Toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeyen kurumları **kapatın gitsin!**

(10) Söylenenlere aldırma, sabaha kadar **konuşturdu**.

(11) Çok sürmez, onun da adı **unutulur gider**.

Asimetrik SFY, oluşum bakımından Türkçedeki tasvir/art-fiilli yapılara oldukça benzemektedir. Bu yapılar bir asıl fiilden ve gramerleşme süreçlerinden geçmiş, yardımcı veya ikincil fiil denebilecek bir fiilden oluşmaktadır. Asıl fiilin anlamını koruduğu, ikincil fiilin anlam kaybına uğrayarak kapalı sınıftan bir fiile dönüştüğü görülmektedir.

Simetrik SFY, her biri açık sınıftan oluşan iki veya daha fazla fiilden oluşur. Simetrik SFY, alt fiillerin sırası veya birbiriyle ilişkili eş zamanlı alt aksiyonları, fiilin yapılaş tarzını veya neden-sonuç bildirir. Neden-sonuç ilişkili ve sıralı fiil gösteren Simetrik SFY'de bileşenlerin sırası genellikle sabittir. Sebep-sonuç ilişkisinde ilk fiil sebep, ikinci fiil sonuç bildirir. Bazı durumlarda birinci fiilin ikinci fiil tarafından kodlanan olayın içindeki kişiyi tanımladığı alternatif bir yorum da vardır. Ancak neden-sonuç yorumlaması her zaman mevcuttur (Aikhenvald, 2006, s. 4; Lichtenberk, 2006, s. 258).

(12) Lei lo di saam lai (Kantonca⁴ Matthews, 2006)

Sen al- çok. eki kıyafet gel-

'Sen kıyafet al gel/getir.'

(13) Ortamı beğenmeyince **kalktı gitti**.

(14) Sizi eleştirenlere **gülüp geçin**.

(15) Zavallı adam semt pazarında **yatıp kalkıyormuş**.

³ Portekizce temelli bir karma dil.

⁴ Güney Çin'deki Guangdong eyaleti civarında konuşulan, Çincenin bir lehçesi

Simetrik SFY’de her iki fiilin anlamını koruyarak yapıyı oluşturduğunu ve yapının anlamının tahmin edilebilir (geçirimli) olduğu görülmektedir.

2. Birleştirme ve Birleşik Fiiller

2.1. Birleştirme (Compounding)

Birleştirme, dünya dillerinin büyük çoğunluğunda mevcut olan, yüksek türetkenliğe sahip kavram karşılama/sözcük oluşturma mekanizmalarından biridir. Bu mekanizmanın çıktıları niteliğindeki birleşik sözcükler, diğer bir ifadeyle birleşikler, ilgili diğer mekanizmaların çıktılarında farklı olarak hem sözlüksel hem de söz dizimsel etkileşimler sonucu yapılanmaları ve yine söz dizimsel öbeklerle olan yakınlıkları dolayısıyla ayrı bir konumda yer alırlar (Sarı, 2016, s. 199).

Fabb (1998, s. 66), birleşigi (compound) iki ya da daha fazla sözcükten oluşan yapılar olarak tanımlarken Adams (1973, s. 30) “genellikle iki serbest formun veya başka türlü bağımsız bir varoluşa sahip sözcüklerin (sabit) birleşmesinin sonucu” olarak kabul etmektedir. Booij (2005, s. 75) birleştirmenin birçok dilde en sık kullanılan yeni sözcük oluşturma yollarından biri olduğunu vurgulayarak birleşikleri “sözcük birimlerin daha geniş bir sözcük birim oluşturmak oluşturduğu kombinasyon” olarak tanımlar. Plag (2003, s. 170-171) birçok araştırmacıdan farklı olarak birleşiklerin sadece iki sözcükten oluştuğunu iddia ederek birleşik sözcüğü “iki sözcüğün yeni bir yapı oluşturmak için oldukça gevşek bir şekilde birleşimi” olarak tanımlar. Plag, iki veya daha fazla sözcükten oluşan yapıların aslında ikili gruplar oluşturduğunu söyler ve *üniversite öğretim ödülü komitesi üyesi* birleşigini aşağıdaki şekilde bölümlere ayırır:

university [teaching award]] committee] member]

Bauer (2001, s. 695) birleşikleri, iki veya daha fazla öğeden oluşan ve her biri diğer bağlamlardaki sözcüklerden bağımsız olarak işlev gören sözcük birimler olarak tanımlar. Birleşiklerin normal sözdizimsel kullanımdan bazı ses bilimsel ve/veya dil bilimsel farklılıklar gösterdiğini vurgular. Olsen (2000, s. 899) birleştirme yöntemini bir dilin sözlüğündeki mevcut iki kökü birleştirerek, sözlüğe sabit bir morfolojik birim olarak girme potansiyeline sahip yeni, daha karmaşık bir kök oluşturma süreci olarak görmektedir. Marchand (1969, s. 11), iki veya daha fazla sözcüğün bir morfolojik birimde birleştirildiğinde bir birleşikten bahsedilebileceğini söyler. Katamba (1993, s. 54) ise birleşiklerin her ikisi sözcük veya kök biçim birim olan en az iki taban içerdiğini ifade eder. Lieber (2004, s. 47) birleşikte iki sözcük birimin bir bütün olarak birleştirildiğini ve yapının kategorisini ve morfo-sentaktik özelliklerini sağdaki sözcük birimin taşıdığını belirtir.

Birleşikleri sınıflandırmaya yönelik pek çok çalışma (Fabb, 1998; Bauer, 2001; Haspelmath, 2002; Booij, 2005; Bissetto vd. 2009) yapılmıştır. Birleşikler; yapı, söz dizimi ve anlam özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada en geçerli ölçüt yapıdaki *Baş* unsurdur. Fabb (1998, s. 67) *Baş* unsurun bir cümlenin *Baş*’ına benzer özelliklere sahip olduğunu, yapıyı kurduğunu ve yapının temel anlamını temsil ettiğini söyler. Diğer ölçütler ise birleşigin oluşum şekli ve unsurların ortaya koyduğu anlam ilişkileri üzerinedir. Bu ölçütlerin dillerdeki birleşik yapıları ayırt etmedeki başarısı ise tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Bu sınıflandırmalarda genel olarak “*birleşik*” kavramı üzerinde durulmuş, birleşik fiillerle ilgili detaylı açıklamalar yapılmamıştır. Çalışmalarda birleşik fiil teriminin yerine yaygın bir şekilde fiil + fiil birleşmeleri (V-V compounds) terimi kullanıldığı görülmektedir. Fiil + fiil birleşmeleri üzerine yapılan araştırma sayısının yeterli düzeyde olmamasındaki ana etken, incelenen dillerde fiil + fiil birleşmelerinin türetken bir yapıya sahip olmamasıdır. Wald ve Besserman (2002) iç merkezli (endocentric) fiil + fiil

birleşmelerinin (freeze-dry, slam-dunk, stir-fry, strip-search) İngilizcede türetken olmadığını ancak 20. yüzyıldan sonra giderek türetken hâle geldiğini vurgular. Marchand (1969), bu tür oluşumları sözcük yapma yollarından çok bir tür işlev değişimi (conversion) olarak görür. Bauer (2003, s. 198), fiil + fiil şeklindeki birleşikleri iki olayın birleştirilmesi olarak görmektedir. İsim + fiil ve sıfat + fiil kombinasyonlarının aksine fiil + fiil birleşmelerinin sözcük yapım kuralları ile kolayca açıklanamayacağını, bu yapıların iki olayın kavramsal bütünleşmesini içeren olaylara atıfta bulunan düzenli çiftleştirici birleşikler olarak görülebileceğini belirtir. Bauer (1983, s. 207-209), birleşikleri sınıflandırdığı diğer başka bir çalışmasında fiil + fiil şeklindeki birleşmeleri birleşiklerin alt sınıfı olarak ele almıştır.

Birleşiklerin ögeler arası anlamsal ilişkiler bakımından tipolojik olarak sınıflandırılmasıyla ilgili en güncel çalışma Bisetto ve Scalise (2009) tarafından yapılmış ve bu çalışmada hem daha önceki sınıflandırma denemelerine yer verilmiş hem de yapılan sınıflandırmanın tüm dünya dilleri için geçerli olacağı düşünülmüştür. Sınıflandırma sonucunda üç ana birleşik türü tespit edilmiş (*tümleyen* 'subordinate', *niteleyen* 'attributive', *eşleyen* 'coordinate') ve her tür kendi arasında ögelerinin baş olma durumlarına göre *iç merkezli* ve *dış merkezli* olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Sarı, 2016, s. 207). Bisetto ve Scalise'nin sınıflandırmasında birleşik fiile özel bir yer ayrılmadığı genel olarak birleşiklerin sınıflandırıldığı görülmektedir.

Fiil + fiil birleşmeleri üzerine önemli bir sınıflandırma, Shibatani (1990, s. 246) tarafından yapılmıştır. Bu sınıflandırmadaki birçok özellik, Türkçe birleşik fiillerle benzerlik göstermektedir:

- Değiştirici-Fiil (Modifier-Verb)
- Fiil-Değiştirici (Verb-Modifier)
- Fiil-Fiil (Verb-Verb)

Bu sınıflandırmada yardımcı fiil veya tasvir fiil yerine değiştirici (modifier) terimi kullanıldığı görülmektedir. Değiştiricinin görevi önüne veya ardına geldiği fiilin yapılış şeklini veya yönünü belirtmektir. Fiil + fiil birleşmelerinin özelliği ise her iki fiilin asıl anlamını koruyarak yapıyı oluşturmasıdır.

Sonuç olarak Batı'da yapılan çalışmalarda "*birleşik*" sınıfı içinde değerlendiren fiil + fiil şeklindeki birleşmelerin bu dillerde türetken bir yapıya sahip olmaması sebebiyle çalışmalarda detaylı incelemelere yer verilmediği görülmekle birlikte bu yapıların birleşik fiil oluşumlarındaki sergilediği özelliklerden ziyade isimleşen kullanımları (birleşik isim) üzerinde durulmuştur.

2.2. Birleşik Fiiller

Dilbilim çalışmalarındaki birleşik fiil tanımlarına bakıldığında aslında Türkçedeki tanımlamalarla benzer özellikler görülmektedir. Trask (2003, s. 53) birleşik fiili, "biri sözlüksel bir asıl fiilden diğeri ise bir isim veya edat gibi başka bir sözlüksel öğelerden oluşan yapılar" olarak tarif etmektedir. Betti ve Igaab (2018, s. 32), birleşik fiilin "tek bir fiil olarak işlev gören çok kelimeli bir bileşik" olduğunu belirterek birleşik fiilin bir bileşeni, zaman, kiplik veya yönü belirten herhangi bir çekim taşıyan, ancak yalnızca ince anlam tonları sağlayan yardımcı fiilden oluşur. "Birleşik bir fiil aynı zamanda "*karmaşık fiil*" (*complex verb*) olarak da adlandırılır çünkü bir yüklem tarafından modellenen anlam, asıl fiil tarafından belirlenir ancak her iki fiil de yüzey yapıda görünür." demektedir. Betti ve Ulaiwi (2018, s. 81), karmaşık fiil teriminin genellikle isim + fiil bileşiklerini tanımlamak için kullanıldığını, fiil + fiil birleşikleri için birleşik fiil teriminin kullanıldığını belirtir.

Türkçede, birleşik fiil tanımında bazı ortak noktalarda uzlaşma sağlandığı görülmektedir. Birleşik fiil, bir isimle bir asıl fiilin birleşmesi veya birinci unsur zarf-fiil

olan bir yapı ile bir fiilin birleşmesi olarak tanımlanmaktadır (Hatiboğlu, 1969, s. 20; Hacıeminoğlu, 1991, s. 256; Koç, 1992, s. 53-54; Ergin, 1993, s. 386; Karahan, 1999, s. 36-39; Korkmaz, 2003, s. 791). Banguoğlu birleşik fiilleri, “zarf öbeği, çekim öbeği, bağlam öbeği” olmak üzere üç temel gruba ayırır (2015, s. 310-317). Ergin, birleşik fiilleri “isim unsuru + yardımcı fiil, fiil + yardımcı fiil” olarak ikiye ayırır (1993, s. 386). Korkmaz’a göre “Birleşik fiiller, bir ad ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da ad soylu bir veya birden fazla sözcük ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek kavrama karşılık olan fiil türleridir.” (2003, s. 791) Karahan, birleşik fiilleri “Bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller.” olmak üzere üç başlıkta inceler (1999, s. 36-39). Topaloğlu (1989, s. 42) bileşik fiili “bir yardımcı fiilin bir isme veya bir fiil şekline eklenmesiyle meydana gelen öbek” şeklinde tanımlarken Johanson (2007, s. 89), “Bir fiil sözlük birimle kendisinden hemen sonra gelen gramatikalleşmiş bir fiilin çok genel bir işlevle birleşmesi” olarak görmektedir. Eker (2010, s. 411) birleşik fiilleri, bir sözcük grubu olarak değerlendirerek *birleşik eylem grubu* başlığı altında inceler ve “biri asıl fiil, diğeri yardımcı ad veya fiil olan iki sözcüğün birbiriyle yapı ve anlamca kaynaşması ile oluşan grup” şeklinde tanımlar. Karaağaç’ın (2012, s. 471) birleşik fiil tanımı ise “Türkçede bir ad veya eyleme yardımcı eylemlerden biri getirilerek oluşturulan söz öbeklerine birleşik eylem denir.” şeklindedir.

Hacıeminoğlu ve Ercilasun’un birleşik fiil ile ilgili görüşleri diğer araştırmacılara göre bazı farklılıklar barındırmaktadır. Ortaya konan görüşler, birleşik fiiller ile SFY arasındaki bazı ortak noktaları göstermesi bakımından önemlidir. Ercilasun, “Kelime gruplarında esas; mânâca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muâmelesi görmektir. Kelime gruplarına iştirak eden unsurlar; asıl mânâlarından az veya çok farklı, yeni ve tek mânâ ifâde etmek üzere bir araya gelirler. Birleşik fiilde de bu, böyledir. İster iki tarafı da fiil olsun, ister bir tarafı isim bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil, bir tek kavramı karşılar.” şeklinde açıklar (1984, s. 48). Hacıeminoğlu, “Bizim görüşümüze göre de bir isimle bir fiil birleştiğinde fiil, gerçek mânâsını muhafaza ediyorsa bu, birleşik fiil değildir.” şeklinde açıklama yaparak birleşik fiili oluşturan fiil unsurunun asıl anlamını kaybetmiş olması gerektiğine vurgu yapar (1991, s. 256). Ercilasun, birleşik fiillerin cümlede “*tek fiil gibi hareket etmesi*” ve “*tek kavramı karşılama*” özelliklerine vurgu yaparak aslında SFY ile birleşik fiillerin iki ortak noktasına değinmiş olur. Hacıeminoğlu ise “*fiillerden birinin asıl anlamını kaybetmiş olması*”na vurgu yapar. Asimetrik SFY’de de ikinci fiil, genellikle asıl anlamını kaybetmektedir.

Uğurlu birleşik fiili, “bir isimle bir fiilin oluşturduğu bütünlük” olarak görür. İki fiilden oluşan *koşuver-*, *yazabil-*, *düşeyaz-* fiillerindeki ilk unsurun da aslında bir isim olduğunu ifade eder. İlk unsurdaki zarf-fiilin isim yapma işlevinde kullanıldığını dolayısıyla bu tür yapıların da bir isimle bir fiilden oluştuğunu belirtir. Araştırmacı, *içi kan ağlamak* biçimindeki yapıların birleşik fiil olmadığını, bunları fiil-tamlayıcı ilişkisi içinde değerlendirmek gerektiğini vurgular. Uğurlu, birleşik fiil terimi üzerindeki karışıklığı “dil birimleri bütün olarak açıklama isteği”ne bağlayarak dil birimleri eksiksiz olarak tanımlamanın zorluğuna değinir (2007, s. 404-411). Özönder (2011, s. 173), basit fiiller dışında kalan hangi fiillere birleşik fiil denileceğinin tartışmalı bir konu olduğunu belirtir. Sözlükte madde başı olan ‘*isim + fiil*’, ‘*fiil + fiil*’ tarzındaki oluşumların birleşik fiil olarak kabul edilmesi durumunda Türkiye Türkçesinin gramer kitaplarında birleşik fiil diye verilen pek çok örneğin bu sınırlamanın dışında kalacağını vurgular. Özönder, Türkçedeki *fiil + fiil* şeklindeki birleşik fiillerin daha karmaşık bir yapıya sahip olduğunu, bu yapılarıdaki asıl fiil-yardımcı fiil unsurlarının görevleri ve adlandırılmasındaki sorunlar üzerinde durulması gerektiğine değinir. Gökdag (2007, s. 219-225) ise birleşik kelime ve kelime gruplarının birbirinden ayrı kavramlar olduğunu, iki veya daha fazla sözcükten

oluşan ve tek bir göndergeye sahip olan yapıların kelime grubu içerisinde değil şekil bilgisi içerisinde ele alınmasını gerektiğini vurgular. Gökdağ, kelime gruplarında birleşmenin sabit olmadığını, birleşik kelimelerde ise birleşmeyi meydana getiren unsurların şekil ve anlamca kaynaşarak kendi anlamlarının dışında yeni anlamları işaret ettiğine, sözlükte madde başı oluşturduğuna değinir.

Türkçedeki birleşik fiil sınıflandırmaları ve tanımlamaları Batı grameri esasına göre yapılmakta ve yukarıda bahsedildiği gibi *isim + yardımcı fiil* ve *fiil + fiil* olmak üzere iki ana türe ayrılmaktadır fakat bu görüşün aksini düşünen araştırmacılar da vardır. Bu araştırmacılar, *isim + yardımcı fiil* yapısını birleşik fiil olarak görmez, sadece *fiil + fiil* şeklindeki birleşmeleri birleşik fiil olarak görür.

Gabain, “Birbirine bağlı iki fiil şeklinin sıkı surette birleşmesinden meydana gelen ve yalnız bir oluş anlatan” yapıları “*fiil birleşmeleri*” olarak adlandırmıştır (1953, s. 16-28). Görüldüğü gibi yalnızca iki fiilin art arda geldiği yapılar araştırmacı tarafından “*fiil birleşmesi*” olarak görülmekte ve birleşik fiil terimi kullanılmamaktadır. Bu durum, fiil + fiil yapılarının birleşik fiillerden bazı farklılıklar gösterdiğine dair önemli bir vurgu olarak kabul edilebilir.

Zeynalov, kelime gruplarıyla birleşik sözlerin karıştırıldığını; kelime gruplarının sentaks, birleşik sözlerin ise morfoloji kategorisine girdiğini belirterek “Birleşik eylemleri analitik yolla oluşan çeşitli birleşmelerden ayırmak gerekir. Birleşik eylemleri oluşturan eylemlerin ayrı ayrı müstakil anlamları olmalı. İki taraf eylem olarak karışmalı ve tek mefhum oluşturmali. Böyle olduğunda çeşitli terkipli eylemler, eylemli birleşmeler tasviri eylem şekilleri bu gruba dâhil olamaz.” demektedir. Zeynalov, yazısının devamında *isim + yardımcı fiil* şeklindeki birleşmeleri birleşik fiil olarak görmediğini belirtir (1986, s. 455-468). Kısacası Zeynalov’a göre birleşik fiiller, fiil + fiil birleşmelerinden oluşmaktadır. Zeynalov, diğer çalışmasında, fiil birleşmeleri ile birleşik fiil ilişkisini: “Fiil birleşmeleri, iki unsurunun da fiil olması bakımından birleşik fiillere benzemekle birlikte, tek fiillik anlam verememesi ve cümlesel birleşme özelliği taşıması bakımından birleşik fiillerden ayrılır.” şeklinde açıklamıştır (1993, s. 253-260).

Birleşik fiil tanımlarında ve sınıflandırılması çalışmasında ortak noktalar bulunduğu gibi farklı bakış açıları da görülmektedir. Birleşik kavramını tanımlamak kolay görünse de birleşikleri sınıflandırmak ve birleşiklerin oluşumuyla ilgili evrensel özellikler belirlemek oldukça zor görünmektedir. Farklı fiil oluşumlarını (SFY gibi) birleşikler içine dâhil etmek ne kadar güç ise de bu tür bir oluşumları birleşiklerden tamamen ayrı görmek de farklı sorunlara yol açmaktadır. SFY araştırmalarında SFY-birleşik fiil ilişkisi çözümü zor bir sorun olarak durmaktadır. Bu sorun, diller arası karşılaştırmalarda daha da büyümektedir.

3. Seri Fiil-Birleşik Fiil İlişkisi

SFY’yi ilk olarak bir Afrika dili olan Akan (Nijer-Kongo) dilinde tespit eden Christaller (1875), art arda gelen iki fiilin oluşturduğu bu yapıları birleşikler (compounds) olarak adlandırmıştır. Christaller, bu yapıları *Asıl kombinasyonlar* ve *İkincil kombinasyonlar* olmak üzere ikiye ayırmıştır. Yapılan bu sınıflandırma, simetrik ve asimetrik SFY’nin temelini oluşturmaktadır. Christaller’ın bir asıl fiil ve bir yardımcı fiilden oluşan yapıları birleşiklere benzetmesi başlangıçta kabul edilebilir gözükürken yapılan araştırmalarda SFY’nin sergilemiş olduğu bazı özellikler, birleşik fiillere benzeyen bu yapıların birleşik fiillerden bazı noktalarda ayrıldığını ortaya koymuş ve bu yapıları yeni bir isim bulma çabaları başlamıştır. Art arda gelen bu fiil dizileri, 1960’lı yıllardan sonra Seri Fiil Yapıları (Serial Verb Constructions, kısaca SVC) olarak adlandırılmış ve bu yapılar, birleşik fiillerden ayrı bir fiil oluşumu olarak görülmeye başlanmıştır.

SFY konusundaki adlandırma sorunu çözülsede *hangi yapıların SFY olduğu hangi yapıların birleşik fiil olduğu sorunu* tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. SFY ile ilgili önemli çalışmalar yapan Lord (1975), SFY ile birleşik fiil arasında ortak noktalar olduğunu belirtmesine rağmen serileştirme ve birleştirmeyi ayrı kavramlar olarak görmektedir. Durie (1997, s. 302-303) serileştirme ve fiil birleştirme arasındaki terminolojik bir boşluk olduğunu kabul eder. Bu boşluğu ortadan kaldırmak için SFY'yi birleşik fiillerden ayırt etmeye yardımcı olabilecek bazı ölçütler (bitişik olup olmama, tek bir morfolojik sözcük oluşturup oluşturumama gibi) belirler. Lord ve Durie dışındaki araştırmacılar da (Déchaine, 1993, s. 809; Crowley, 2002, s. 13-14) birleştirme ve serileştirmeyi iki farklı yapı türü olarak görmektedir. Bazı araştırmacılar (Durie, 1997; Aikhenvald, 2006; Owens, 2011; Massam, 2013) ise SFY ile birleşik fiilleri birbirinden ayırmayı gereksiz bulur. Crowley (2002), bazı Okyanusya dillerindeki birleştirmeleri *çekirdek serileştirme* (nuclae serialization) olarak görür. SFY ve birleşik fiilin ortak noktalar barındıran iki ayrı kavram olduğunu vurgulayan Aikhenvald, tek sözcükten oluşan bazı birleşik fiillerin SFY olabileceğini söyler. Aikhenvald (2006, s. 38), SFY-birleşik fiil ayrıştırmasını da gereksiz bularak "Çok sözcük veya tek sözcükten oluşan SFY'yi kapsayan genel bir tipolojik çerçeve belirlemek, geleneksel olarak "birleşik" olarak bilinen yapay (ve yararsız) terminolojik boşluğu "serileştirme" olarak ihlal etmeye yardımcı olur." demektedir. Nishiyama (1998, s. 175-197), Japoncadaki SFY ve Kwa dilindeki (Afrika'da konuşulan bir dil) birleşik fiiller (fiil + fiil birleşikleri, V-V compounds) arasında temel yapısal benzerlikler olduğunu iddia etmektedir. Daha doğrusu bu yapıların temelde aynı kavrama karşılık geldiğini vurgulamaktadır. Buna kanıt olarak her iki yapının tek zaman, tek görünüş ve tek özne almasını, sıralama ve altasıralama ilişkisi barındırmamasını ileri sürmektedir. Nishiyama'nın SFY ve birleşik fiil arasındaki benzerlik için ortaya koyduğu son kanıt ise her iki yapıdaki fiillerin olay sıralamasının doğrusal bir çizgide olması, yani art arda gerçekleşmesi ve bu fiillerin sırasının değiştirildiğinde yapının ve anlamın bozulmasıdır. Bu duruma Türkçedeki *kaptı kaçtı ≠ kaçtı kaptı* kullanımı örnek gösterilebilir.

Batı'daki SFY-birleşik fiil tartışmaları sürerken Türkçedeki SFY üzerine yapılan çalışma sayısının yeterli düzeyde olmaması, SFY-birleşik fiil ilişkisi üzerine yapılacak olan çalışmaların ertelenmesine yol açmıştır. Türkçenin fiil serileştirme özelliğinden ilk olarak Johanson (1992) bahsetmiş ve *fiil sıralaması* (Verbserialisierung) terimini kullanmıştır. Johanson'dan sonra yapılan çalışmalar (Demir, 1993; Aksan vd. 2005; Bridges, 2009; Duran, 2010; Grascenkov, 2015; Aydemir, 2018; Hirik, 2019; Çiğil, 2022) Türkçe SFY'nin genel görünümü, kapsamı ve sınıflandırılması üzerine önemli veriler sunmuştur. Bu değerli bilgiler ışığında Türkçedeki SFY-birleşik fiil ilişkisi üzerinde durmak bu çalışmalara katkı sunabilecektir. Buradaki amaç, SFY ve birleşik fiilin birbirinden tamamen farklı kavramlar olduğunu ileri sürmek değildir; bu iki kavramın temelde birbirinden farklı olmasına rağmen pek çok açıdan birbiriyle kesişen kavramlar olduğunu vurgulamaktır. Ayrıca Aikhenvald (2006) ve Grascenkov'un (2015) belirttiği "*art arda gelen ve serileşen bazı yapıların gramerleşme veya sözcükselleşme süreci sonunda birleşik yapılar (birleşik isim veya birleşik fiil) oluşturduğu*" fikrinin Türkçedeki yansımaları göstermektir. SFY-birleşik fiil ilişkisi, simetrik/asimetrik SFY ve tek fiilde çok hareket bildiren SFY'den oluşmaktadır.

3.1. Asimetrik SFY ve Birleşik Fiiller

Asimetrik SFY ile Türklük bilimi çalışmalarında birleşik fiil olarak kabul edilen iki fiilin art arda gelerek oluşturduğu yapılar, birbirine benzer özellikler göstermektedir. Bu birleşik fiillerde asıl anlamını koruyan zarf-fiil eki almış (genellikle -A ve -(X)p) bir fiil ile asıl anlamını kaybederek yardımcı fiil görevi üstlenmiş ikinci bir fiil bulunmaktadır. İkinci fiil, birinci fiile çeşitli kavramsal değişkenlikler katarak bütünlük bir yapı oluşturmaktadır. Birbirine benzer şekilde oluşan bu yapılar, "*ulaçlı birleşik eylemler*"

(Hengirmen, 2007), “*karmaşık fiiller*” (Deny, 1941), “*fiil birleşmesi*” (Gabain, 1956; Gökçe, 2013), “*özel birleşik eylemler*” (Gencan, 1979), “*fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller*” (Ergin, 1993), “*iki fiilin birleşmesiyle meydana gelen bileşik fiiller*” (Korkmaz, 2003) terimlerini kullanır. Bu yapıları oluşturan ikinci fiilin birinci fiile bazı anlam nüansları katması bakımından çoğunluk tarafından “*tasvir fiil*” (Göğüş, 1962; Timurtaş, 1981; Topaloğlu, 1989; Ediskun, 1996; Korkmaz, 2003; Karahan, 2004; Banguoğlu, 2007) bazı araştırmacılar tarafından “*art-fiil*” (Demir, 1993; Bacanlı, 2010; Gökçe, 2013) şeklinde adlandırılırken ikinci fiilin anlamını koruduğu durumlarda ikinci fiilin “*modal fiil*” (Gabain, 1953) “*yarı yardımcı fiil*” (Korkmaz, 2003; Banguoğlu, 2007) şeklinde adlandırıldığı görülmektedir.

Korkmaz (2003, s. 150-153), bütün bu adlandırmalara ek olarak iki ayrı fiilden oluşan, asıl fiilin genellikle *-(y)Ip* zarf-fiil eki aldığı yapıları (alıp ver-, döküp saç-, yürüyüp git, vd.) birleşik fiil ana başlığı altında ayrı bir yapı olarak görmüş ve “*ikili birleşik fiiller*” olarak adlandırmıştır. Aynı adlandırma Kara (2011) tarafından da kullanılmıştır. Buna benzer bir adlandırma “*çift fiiller*” (Csató, 2001; Demir, 2020) şeklindedir.

Farklı adlandırmaların temelinde bu yapıların SFY’de olduğu gibi kaygan ve değişken bir özellik sergilemesi yatmaktadır. Çünkü adlandırmaların çoğunluğu anlam eksenlidir ve anlam kaygan bir özellik göstermektedir. İkinci fiilin anlam kaybına uğramasını temel alan görüşler kabul görse de ikinci fiilin anlamını tamamen kaybetmediği kullanımlar dilde yaygın olarak kullanılmaktadır ve yeni bir adlandırmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple ikinci fiilin anlamını kaybetmediği yapılar için *modal yardımcı fiiller* (Gabain, 1953), *yarı tasvirî fiiller* (Korkmaz, 2003; Banguoğlu, 2007) gibi adlandırmalar ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu yapılardaki her iki fiilin de anlamını koruduğu kullanımların olması, “*çift/ikili fiiller*” şeklinde başka bir adlandırmanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle *çift/ikili fiiller* için verilen “*silip süpür-*” kullanımı SFY ile örtüşmektedir.

Birleşik fiil veya SFY oluşturan yapılarda *ikinci fiilin yardımcı fiil olup olmadığı* sorunu, tam olarak açıklığa kavuşturulamayan bir konudur. Gökçe (2013, s. 64), dil bilimi çalışmalarında genel olarak “*auxiliary verb, helping verb*” şeklinde farklı kavramlarla adlandırılan yardımcı fiil kavramının ne olduğu, neleri kapsadığı konusunda genelgeçer bir kabul bulunmadığını dile getirir. Aynı şekilde Schamiloglu (1988, s. 154), bilim adamları arasında yardımcı fiillerin sınıflandırması ve işlevi konusunda genel bir anlaşma bulunmadığına, çağdaş Türk lehçelerindeki yardımcı fiillerin kullanım özellikleri ile Türkiye Türkçesi arasında da farklılıklar olduğuna dikkat çeker. Görüldüğü gibi SFY-birleşik fiil ilişkisinde yardımcı fiil konusunun belirsizliği bu iki fiil oluşumu arasındaki benzerlik veya farkları ortaya koymakta bazı zorluklar çıkarmaktadır.

Türklük bilimi çalışmalarında genel olarak birinci fiilde anlam değişikliği yapan ikinci fiil, yardımcı fiil olarak görülmekte iken Batı gramer anlayışında yardımcı fiil anlayışı daha farklıdır. Batı’da yardımcı fiil olarak kabul edilen fiiller tek başına bağımsız bir anlam taşımazken Türkçede yardımcı fiil olarak adlandırılan fiiller, aslında Türkçenin eski dönemlerinde asıl fiil olarak işlev gören ve gramerleşme sonucunda yardımcı fiil işlevi kazanan fiillerdir. Graschenkov (2015), Batı’daki yardımcı fiil tanımı ile SFY’deki ikinci fiilin aynı şeye karşılık geldiğini belirterek Türkçedeki *yapabil-*, *bakakal-* şeklindeki yapıları SFY olarak kabul etmektedir.

Türkçenin tarihî dönemlerinde bağımsız bir fiil olarak kullanılan belirli sayıdaki fiilin farklı düzeylerde anlam kaybına uğrayarak yardımcı fiile veya zaman, görünüş, kiplik işaretleyicisine dönüştüğü, araştırmacılar tarafından genel olarak kabul edilmektedir. Ancak bu fiillerin anlam kaybı ve dil içindeki üstlendiği görev, aynı şekilde ve aynı düzeyde olmamış, bu süreç Türkçenin bütün kollarında aynı seviyede gerçekleşmemiştir. Genel

olarak kabul edilen adıyla yardımcı fiil, Türkçedeki *fiil + fiil* oluşumlarının hangi kategoride değerlendirilmesi gerektiği sorununun ortaya çıkarmıştır.

Zarf-fiille yapılan birleşik fiillerle asimetrik SFY'nin birbirine benzer yapılar olduğu kolaylıkla söylenebilir. Asimetrik SFY'de art arda gelen iki fiilden birincisi anlamını korurken ikinci fiil, birinci fiile çeşitli anlam nüansları katar. İkinci fiil genellikle gramerleşme sonucunda asıl anlamını kaybederek görünüş değeri taşıyan gramatikal bir unsura dönüşmüştür. Bu açıdan zarf-fiille yapılan birleşik fiillerle asimetrik SFY, benzer yapılar olarak dikkat çeker. Nitekim Duran (2010), Graschenkov (2011, 2015), Bridges (2008) ve Sugar (2019) zarf-fiille yapılan birleşik fiilleri SFY olarak değerlendirmiştir.

Bu durum, temelde asıl fiil olan bazı fiillerin gramerleşme süreçleri sonunda yardımcı fiil fonksiyonuna kavuşmasından kaynaklanmaktadır ancak her fiilin süreç sonunda aynı düzeyde gramerleşmeye uğramadığı açıkça görülmektedir. Bazı fiiller anlamını tamamen kaybederken bazıları anlamını kısmen korumaktadır. Bu durum, birleşik fiilin tanımında ve sınıflandırılmasında karmaşaya yol açmaktadır. Tasvir fiillerde gramerleşme süreçlerinin büyük çoğunlukla tamamlandığı görülürken araştırmacılar tarafından *çift/ikili fiiller*, *modal yardımcı fiiller*, *yarı tasvirî fiiller* olarak adlandırılan yapılarda gramerleşme sürecinin tamamlanmadığı görülmektedir. Bu durum araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu yapılar farklı bir şekilde adlandırılmıştır. Kısacası *düşeyaz-*, *yapabil-*, *oturuver-* kullanımları ile *olup bit-*, *yatıp uyu-*, *alıp gel-* kullanımları birbirinden farklı oluşumlardır. Birinci gruptaki tasvir fiiller, temelde asıl fiil olan bazı fiillerin önce art arda kullanarak serileşmesi, sonrasında gramerleşerek yardımcı fiil görevi üstlenmesiyle oluşmuş birleşik fiillerdir. İkinci gruptaki fiiller ise art arda kullanılarak serileşen bazı fiillerin gramerleşme sürecini tamamlamadığı SFY'dir. Bu durumda her iki oluşumun temelde SFY olduğu, gramerleşme sürecini tamamlayan yapıların kalıplaşarak birleşik fiil oluşturduğu, gramerleşme sürecini tamamlamayan yapıların SFY olarak kullanılmaya devam ettiği söylenebilir. Kısacası serileştirme bazı birleşik fiil oluşumlarını hazırlayan süreçlerden biri olarak düşünülmektedir.

3.2. Simetrik SFY ve Birleşik Fiiller

Simetrik SFY'de asıl anlamını koruyan iki asıl fiil, tek bir hareketi karşılamak için art arda gelir. Özellikle konuşma dilinde oldukça yaygın olan *koş gel*, *kaç git*, *al gel*, *git gel*, *gir çık* kullanımları simetrik SFY örneğidir. Simetrik SFY'de eylemin art arda ve herhangi bir duraklama olmadan gerçekleştiği vurgusu vardır. Birden fazla fiil, art arda gelerek tek bir olaya göndermede bulunur. Bu tek olay, aslında birbirinin devamı olan iki hareketin bütünleşik bir olay olarak görülmesinden başka bir şey değildir:

- Al- + gel- = getir-
- Git- gel- = dön-
- Al- + git- = götür-
- Kaç- + git- = uzaklaş-

Simetrik SFY'de her iki fiil de asıl anlamını koruyarak yeni bir anlam oluşturur. Bu durum *fiil1+ fiil2= fiil3* şeklinde formüleleştirilebilir. Simetrik SFY'de birden fazla fiil derin yapıda başka bir fiile göndermede bulursa da bu, sözcük yapımından çok dilin iletişim ihtiyacının farklı bir yolu olarak görülmelidir. Oysa birleşik fiillerde iki fiil sözlükselleşerek yeni bir kavram oluşturmaktadır. Simetrik SFY'de yapının anlamı tahmin edilebilir (geçirimli) iken birleşik fiillerde anlam, kısmen (geçirimsiz) tahmin edilebilmektedir. Simetrik SFY'de her iki fiil de *Baş* konumunda yer almakta iken birleşik fiillerde genellikle birinci fiil, yapının *Baş*'ını oluşturmaktadır.

Simetrik SFY, geçici kullanımlar oluştursa da bazı simetrik SFY'nin sözlükselleşme süreçleri sonucunda kalıcı birleşikler yaptığı görülmektedir. Bu durum serileştirme ve

birleştirme arasındaki ilişkinin birbirine çok yakın düzeyde olduğunun en çarpıcı örneklerinden biridir. Türkçedeki *kapkaç, gelgit, çekyat, kaçköç vb.* birleşik isimler aslında simetrik SFY şeklindeki fiillerin işlev değişimi (conversion) sonucu birleşik isimlere dönüşmüş hâlidir. Bu yapılar, isimleşmiş olduğu hâlde geri planda ardışık iki hareketin varlığını vurgulamaktadır. Bu, simetrik SFY'nin sözlükselleşmeye yatkın olduğu bilgisinin en açık kanıtlarından birisidir (Hirik vd. 2021, s. 689).

Sonuç olarak simetrik SFY, iki fiilin art arda gelmesi bakımından birleşik fiile benzemektedir. Ancak bu yapıları oluşturan her iki fiilin asıl anlamını koruması, her iki fiilin *Baş* pozisyonunda olması ve yapıyı oluşturan fiillerin pek çoğunun (sözlükselleşenler hariç) geçici kullanımlar olması bakımından birleşik fiillerden ayrılmaktadır. Sözlükselleşen simetrik SFY'nin ise birleşik isimler oluşturabildiği görülmektedir. Bu durum serileştirme ve birleştirmenin birbirinin devamı olabilecek kavramlar olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Aikhenvald (1999), serileştirmenin bazı özelliklerinin birleştirmeyi hazırlayan bir süreç oluşturduğuna vurgu yapmakta ve tek sözcük şeklindeki bazı SFY'yi birleşik (compound) olarak görmektedir.

3.3. Tek Fiilde Çok Hareket Bildiren SFY ve Birleşik Fiiller

Tek fiilde çok hareket bildiren SFY, tek fiilin kendi içinde birden fazla hareket barındırdığı (fırlat = tut- + at-, bin- = çık- + otur-, götür = al- + git-) yapılardır. Bu yapılar, kendi içinde ardışık hareket barındırmakla birlikte tek fiilden oluşması dolayısıyla birleşik fiilden ayrılmaktadır. Serileştirme ve birleştirme arasındaki en önemli farklardan biri serileştirmenin tek fiilden de yapılabiliyor olmasıdır.

Türkçede tek fiil şeklindeki bazı SFY'nin aslında iki fiilden oluştuğu, fonetik erozyon sonucu tek fiil gibi kullanıldığı bazı örnekler; birleşik fiil ve SFY ilişkisini gösteren diğer önemli bir delildir. Sıklıkla bir arada kullanılan bazı fiil dizileri zaman içinde fonetik erozyona uğrayarak tek fiile dönüşmektedir. Türkiye Türkçesinde, Türkçenin tarihî dönemlerinde ve çağdaş lehçelerinde bu tür kullanımlar mevcuttur:

- alıkoy (< al-a koy-) "alılıkoy-" (Türkiye Türkçesi)
- apar- (< alıp bar-) "alılık git-, götür-" (Eski Anadolu Türkçesi)
- vèribi-/ viribi-< vèrip ıd-/ıy- "gönder-" (Eski Anadolu Türkçesi)
- ekel- (< al-ıp kel-) "getir-" (Tuva Türkçesi)

Tek fiilde çok hareket bildiren SFY sayısı, Türkçede ve diğer dillerde oldukça sınırlı sayıdadır. Bu yapılar, birden fazla fiilden oluşan SFY'nin oluşum şeklinin tam tersi olarak tek fiile ardışık iki hareketi kodlayarak serileştirmenin farklı bir düzeyini göstermekle birlikte birleşik fiillerden tamamen farklı bir oluşum olarak görülmeli ve SFY ve birleşik fiil arasındaki ayırt edici özelliklerden biri olarak düşünülmelidir. Ayrıca serileştirmenin ve birleştirmenin, iki hareketi kodlamanın (bilişsel düzeyde) farklı yolları olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Sonuç

Dilbilim çalışmalarında birden fazla sözcüğün art arda gelerek tek bir sözcük gibi hareket ettiği yapılar genel olarak birleşikler olarak adlandırılmakta ve birleşik fiiller, birleşiklerin bir alt sınıfı olarak görülmekteydi. Ancak Afrika dillerinde birden fazla fiilin art arda gelerek tek bir hareketi karşıladığı veya tek bir fiilin kendi içinde birden fazla hareket bildirdiği bazı yapıların tespit edilmesiyle art arda gelen her fiil oluşumunun birleşik fiil olmayabileceği tartışılmaya başlanmıştır. Bu yapılar, birleşik fiilden farklı olarak seri fiil yapıları olarak adlandırılmıştır. Bu adlandırma, seri fiil-birleşik fiil tartışmasını beraberinde getirmiştir. Diller arası yapılan çalışmalarda bu terim farklılığı açıkça görülmektedir. Bir dilde birleşik fiil olarak kabul edilen bir yapı, başka bir dilde SFY olarak kabul edilebilmektedir.

Son 20 yılda yapılan çalışmalar, Türkçenin serileştirme özelliği olan bir dil olduğunu ortaya çıkarmış ve Türkçedeki birleşik fiil-SFY arasındaki ilişki üzerine çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır. Türkçedeki birleşik fiil tartışmalarına farklı bir bakış açısı kazandırabilecek her çalışma, birleşik fiil ve SFY'nin boyutlarını daha açık olarak ortaya koyacaktır.

Bu yazıda Türkçedeki SFY oluşumları ile birleşik fiiller arasındaki ilişki hakkında değerlendirmelerde bulunulmuş ve aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

- Serileştirme ve birleştirme, temelde birbirinden farklı olan ancak birçok ortak nokta barındıran iki kavramdır. Bu açıdan serileştirme, bazı birleşik fiil oluşumlarını hazırlayan süreçlerden biri olarak görülebilir.
- Tek fiilde çok hareket bildiren SFY, simetrik ve asimetrik SFY ile birleşik fiiller birbirine benzer ve birbirinden farklı özellikler gösterebilmektedir.
- Asimetrik SFY ve tasvir fiiller, yapıyı oluşturan ikinci fiilin özellikleri bakımından benzer özellikler sergilemekte iken çift/ikili fiil terimleriyle adlandırılan bazı birleşik fiil oluşumları SFY olarak değerlendirilebilir.
- Asimetrik SFY ve tasvir fiillerde ikinci fiil genellikle gramerleştiği ancak gramerleşme düzeyinin her yapıda aynı düzeyde gerçekleşmediği görülmektedir. İki yapı arasındaki ayrışmanın bu noktada gerçekleştiği söylenebilir.
- Türkçede birleşik fiil oluşumunda kullanılan yardımcı fiillerin büyük çoğunluğu asıl fiil durumundaki fiillerin gramerleşmeye uğrayarak yardımcı fiile dönüşmesiyle oluşmuştur.
- Simetrik SFY, yapıyı oluşturan iki fiilin de anlamını koruması, her iki fiilin *Baş* pozisyonda olması ve yapının anlamının geçirimli olması bakımından birleşik fiillerden ayrılrsa da bazı simetrik SFY'nin sözlükselleşerek birleşik isim oluşturabildiği görülmüştür.
- Tek fiilde çok hareket bildiren SFY, birleşik fiilden farklı oluşum olmasına rağmen birden fazla fiilden oluşan bazı SFY'nin fonetik erozyona uğrayarak tek fiil gibi kullanıldığı görülmektedir. Bu durumun birleşik fiil ve SFY'nin bilişsel düzeyde aynı amaca hizmet ettiğinin göstergelerinden biri olabilir.

Kısaltmalar

SFY Seri Fiil Yapıları; **SVC** Serial Verb Constructions; **V-V compounds** fiil-fiil birleşmeleri

KAYNAKÇA

- ADAMS, V. (1973). *An Introduction to Modern English Word Formation*. London: Longman.
- AIKHENVALD, A. Y. (1999). "Serial Constructions and Verb Compounding Evidence from Tariana (North Arawak)". *Studies in Language. International Journal Sponsored by the Foundation "Foundations of Language"*. XXIII/3: 469-497.
- AIKHENVALD, A. Y. (2006). "Serial Verb Constructions in Typological Perspective". *Serial Verb Constructions: A Crosslinguistic Typology*. (ed. A. Aikhenvald-R. Dixon). Oxford: Oxford University Press: 1-68.
- AIKHENVALD, A. Y. (2018). *Serial Verbs*. Oxford: Oxford University Press.
- AKSAN, Y. - M. AKSAN (2005). "Birleşik Eylemler, Sıralı Eylemler ve Görünüş". *Proceedings of the XIXth National Linguistics Conference*. (ed. M. Sarı-H. Nas). Şanlıurfa: Elif Printing House: 398-413.

- ANDERSON, G. D. S. (2004). *Auxiliary Verb Constructions in Altai-Sayan Turkic*. (Turcologica 51). Wiesbaden: Harrassowitz.
- ANDERSON, G. D. S. (2006). *Auxiliary Verb Constructions*. Oxford: Oxford University Press.
- ANSRE, G. (1966). "The Verbid-a Caveat to 'Serial Verbs". *Journal of West African Languages*. III/1: 29-32.
- AWOYALE, Y. (1988). *Complex Predicates and Verb Serialization*. (MIT Lexicon Project Working Papers, 28). Cambridge MA: Center for Cognitive Science. Massachusetts Institute of Technology (MIT).
- AYDEMİR, İ. A. (2019). "Çağdaş Türk Dillerinde Sıralı Fiil Yapıları". *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*: 155-163.
- BACANLI, E. (2010). "Altay Türkçesindeki -atan Ekinin Görünüş-Zamansal ve Kiplik Anlamları". *Bilig*. 55: 71-92.
- BACANLI, E. (2013). "Güney Sibirya Türk Dillerinde Birleşik Fiillerle İlgili Teorik Sorunlar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. VI/24: 27-33.
- BAKER, M. (1989). "Object Sharing and Projection in Serial Verb Constructions". *Linguistic Inquiry*. 20: 51-53.
- BALMER, W. T. - F. C. F. GRANT (1929). *A Grammar of the Fante-Akan Language*. London: Atlantis Press.
- BAMGBOSE, O. (1974). "On Serial Verb Constructions and Verbal Status". *Journal of West African Languages*. 9: 17-48.
- BARUTÇU ÖZÖNDER, F. S. (2011). "Türk Dilinde Fiil ve Fiil Çekimi". *Türk Gramerinin Sorunları I-II Toplantı Bildirileri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 56-65.
- BAUER, L. (1983). *English Word-Formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BAUER, L. (2001). "Compounding". *Language Typology and Language Universals*. (eds. M. Haspelmath-E. König-W. Oesterreicher-W. Raible). Berlin&New York: Walter de Gruyter: 695-707.
- BENDIX, E. H. (1972). *Serial Verbs in the Caribbean and West Africa: Their Semantic Analysis in Papiamentu*. Manuscript. Hunter College of the City University of New York.
- BETTI, M. J. - Z. K. IGAAB (2018). "A Contrastive Study of Modulation in English and Arabic". *International Journal of English and Cultural Studies*. I/1: 30-45.
- BETTI, M. J. - W. A. ULAIWI (2018). "Stress in English and Arabic: A Contrastive Study". *English Language and Literature Studies*. VIII/1: 83-91.
- BICKEL, B. (2007). "Typology in the 21st Century: Major Current Developments". *Linguist Typol*. 11: 239-251.
- BISETTO, A. - S. SCALISE (2009). "The Classification of Compounds". *The Oxford Handbook of Compounding*. (eds. R. Lieber-P. Štekauer). Oxford: Oxford University Press: 34-53.
- BOOIJ, G. (2005). "Compounding and Derivation: Evidence for Construction Morphology". *Morphology and its Demarcations*. (eds. W. U. Dressler-D. Kastovsky-O. E. Pfeiffer-F. Rainer). Amsterdam&Philadelphia: John Benjamins: 109-132.
- BRADSHAW, J. (1983). "Dempwolf's Description of Verb Serialisation in Yabem". *Third International Conference on Austronesian Linguistics*. (eds. A. Halim-L. Carrington-S. A. Wurm). 4: Canberra: Pacific Linguistics: 177-198.

- BRADSHAW, J. (1993). "Subject Relationships within Serial Verb Constructions in Numbami and Jabêm". *Oceanic Linguistics*. 32: 133-162.
- BRIDGES, M. (2008). *Auxiliary Verbs in Uyghur*. University of Kansas. (PhD Thesis).
- BRUCE, L. (1988). "Serialisation: From Syntax to Lexicon". *Studies in Language*. 12: 19-49.
- CHRISTALLER, J. G. (1875). *A Grammar of the Asante and Fante Language Called Tshi [Chwee, Twi] Based on the Akuapem Dialect with Reference to the Other (Akan and Fante) Dialects*. Basel: Basel Evangelical Mission Society.
- CLEARY KEMP, J. (2015). *Serial Verbs Constructions Revisited: A Case Study from Koro*. Berkeley: University of California. (Dissertation Unpublished PhD.).
- CROWLEY, T. (2002). *Serial Verbs in Oceanic. A Descriptive Typology*. Oxford: OUP.
- CSATÓ, E. A. (2001). "Turkic Double Verbs in Typological Perspective". *Aktionsart and Aspectotemporalität in Non-European Languages*. (eds. K. H. Ebert-F. Zuniga). Zürich: ASAS-Verlag: 175-187.
- ÇİĞİL, A. (2022). *Eski Anadolu Türkçesinde Seri Fiil Yapıları*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- DECHAINED, R. M. (1993). "Serial Verb Constructions". *Ein Internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. (eds. J. Jacobs-A. von Stechow-W. Sternefeld-T. Vennemann). Berlin&New York: Walter de Gruyter. 1: 799-825.
- DEMİR, N. (1993). *Postverbien im Türkentürkischen: Unter besonderer Berücksichtigung eines südanatolischen Dorfdialekts*. Turcologica 17. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- DEMİR, N. (2013). "Kip Ekleriyle Kurulan Birleşik Fiiller". *Prof. Dr. Leylâ Karahan Armağanı*. Ankara: Akçağ Yayınları: 389-398.
- DEMİR, N. (2020). "Çift Fiilli Yapılarda Anlam Belirsizliği ve Anlam Belirsizliğinden Kaçınma". *Turkic Linguistics and Philology*. II/1: 17-32.
- DEMİREZ GÜNERİ, A. (2013). "Yeni Uygur Türkçesinde Tabanlaşmış Birleşik Fiiller". *Türkoloji Araştırmaları Dergisi Gazi Türkiyat*: 59-80.
- DENY, J. (1941). *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*. (çev. Ali Ulvi Elöve). İstanbul.
- DIXON, R.M. W. (2006). "Serial Verb Constructions: Conspectus and Coda". *Serial Verb Constructions A Cross-Linguistic Typology*. (eds. A. Y. Aikhenvald-R. M. W. Dixon). Oxford: Oxford University Press: 338-350.
- DİZDAROĞLU, H. (1963). *Türkçede Fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DOĞAN, N. (2011). "Türkçe Fiillerin Anlam Bilimsel Sınıfları". *I. Uluslararası Dil ve Edebiyatta Modernleşme ve Gelenek Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları: 223-253.
- DURAN, N. (2010). *Semantic and Syntactic Analysis of Turkish Serial Verb Constructions*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- DURIE, M. (1997). "Grammatical Structures in Verb Serialization". *Complex Predicates*. (ed. Alex Alsina-Joan Bresnan-Peter Sells). Stanford: CSLI Publications: 289-354.
- DURIE, M. (1988). "Verb Serialisation and 'Verbal Prepositions' in Oceanic Languages". *Oceanic Linguistics*. 27: 1-23.
- EDİSKUN, H. (2007). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- EKER, S. (2010). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (1984). *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- ERDEM, M. (2016). "Türkçede Fiiller ve Sınıflandırma Sorunları". *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. XI/20: 185-200.
- ERGIN, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- FABB, N. (1998). "Compounding". *Handbook of Morphology*. (eds. A. Spencer-A. M. Zwicky). Oxford: Blackwell: 66-83.
- FILBECK, D. (1975). "A Grammar of Verb Serialization in Thai". *Studies in Tai Linguistics in Honor of William J. Gedney*. (eds. Jimmy G. Harris-James R. Chamberlain). Bangkok: Central Institute of English Language: 112-129.
- FOLEY, W. A. - M. OLSON (1985). "Clausehood and Verb Serialization". *Grammar Inside and Outside the Clause*. (eds. Johanna Nichols-Anthony C. Woodbury). Cambridge: Cambridge University Press: 17-60.
- GABAIN, A. V. (1953). "Türkçede Fiil Birleşmeleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 16-28.
- GABAIN, A. V. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*. (çev. M. Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÖĞÜŞ, B. (1962). "Türkçe'de Bileşik Kelime Oluşumu ve Bileşik Kelimelerin Nasıl Yazılması Gerektiği". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. 1988: 245-264.
- GÖKÇE, F. (2013). *Gramerleşme Teorisi ve Türkçe Fiil Birleşmeleri*. Ankara: TKAE Yayınları.
- GÖKDAĞ, B. A. (2007). "Birleşik Kelime Olarak İkişlemeler, Sayılar ve Birleşik Fiiller". *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi. 2009. 1: 219-225.
- GRASCHENKOV, P. V. (2015). *Turkic Converbs and Serialization: Syntax, Semantics, Grammaticalization*. Moscow: Yazyki Slavyanskoj Kultury.
- GRASHCHENKOV, P. - V. MARKMAN (2011). "Serial Verb Ditransitives in Turkish". *Proceedings of Working on Altaic Formal Linguistics 7*. (ed. Andrew Simpson). MIT Working Papers in Linguistics.
- HACIEMİNOĞLU, N. (1991). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HASPELMATH, M. (2002). *Understanding Morphology*. London: Routledge.
- HASPELMATH, M. (2007). "Preestablished Categories Don't Exist: Consequences for Language Description and Typology". *Linguistic Typology*. XI/1: 119-132.
- HASPELMATH, M. (2016). "The Serial Verb Construction: Comparative Concept and Cross-Linguistic Generalizations". *Language and Linguistics*. XVII/3: 291-319.
- HATİBOĞLU, V. (1963). "Kelime Grupları ve Kuralları". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 203-244.
- HATİBOĞLU, V. (1969). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HİRİK, E. - A. KARADOĞAN (2015). "Türkçe Fiillerde Kılınsız Türlerinin Dil Öğretimindeki Yeri Üzerine". *International Journal of Languages' Education and Teaching Mannheim*. Germany: UDES: 48-59

- HİRİK, E. (2018). *Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- HİRİK, E. (2019). "Seri Fiil Yapıları ve Türkçe". *Karadeniz Araştırmaları*. XVI/61: 120-141.
- HİRİK, E. - A. ÇİĞİL (2021). "Seri Fiillerde Tür Değişimi ve Sözlükselleşme". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. V/2: 688-715.
- HİRİK, S. (2020). *Söz Dizimi Kuramları Bağlamında Türkçede Baş Unsur*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- INDRAWATI, N. L. vd. (2018). *Serial Verb Constructions in Sikkhese*. *Journal of Language Teaching and Research*.
- JOHANSON, L. (1992a). "Strukturelle Faktoren in Türkischen Sprachkontakten". *Sitzungsberichte der Wissenschaftlichen Gesellschaft an der J. W. Goethe*. Stuttgart: Universität Frankfurt am Main Steiner: 29: 5.
- JOHANSON, L. (1992b). "Periodische Kettensätze im Türkischen". *Wiener Zeitschrift für Kunde des Morgenlandes*. 80: 201-211.
- JOHANSON, L. (2000). "Viewpoint Operators in European Languages, In: Tense and Aspect in the Languages of Europe". (ed. Ö. Dahl). Berlin&New York: Mouton de Gruyter: 27-187.
- JOHANSON, L. (2004). "Converging Codes in Iranian, Semitic and Turkic". *Linguistic Convergence and Areal Diffusion. Case Studies from Iranian, Semitic and Turkic*. (hzl. Éva Csato vd.). London&New York: Routledge Curzon: 3-31.
- JOHANSON, L. (2007). *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*. (çev. Nurettin Demir). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- JOHANSON, L. (2016). *Türkçede Görünüş*. (çev. Nurettin Demir). Ankara: Grafiker Yayınları.
- KARA, F. (2011). "Bil- Tasvir Fiilinin İşlevleri". *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. VI/1: 1382-1383.
- KARAAĞAÇ, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARADOĞAN, A. (2009). *Türkiye Türkçesinde Kılınış*. Ankara: Divan Kitap.
- KARAHAN, L. (1999). "Fiil Terimi Üzerine". *Türk Gramerinin Sorunları II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 47-55.
- KARAHAN, L. (2004). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KATAMBA, F. (1993). *Morphology*. London: Macmillan.
- KATAMBA, F. - J. STONHAM (2006). *Morphology*. New York: Palgrave Macmillan.
- KOÇ, N. (1996). *Yeni Dilbilgisi*. İstanbul: İnkılâb Kitabevi.
- KORKMAZ, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2010). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEHMANN, C. (2002). *Thoughts on Grammaticalization*. LINCOM Publishers.
- LIEBER, R. (2004). *Morphology and Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LIEBER, R. (2009). "IE, Germanic: English". *The Oxford Handbook of Compounding*. (eds. R. Lieber-P. Štekauer). Oxford: Oxford University Press: 357-370.

- LICHTENBERK, F. (2006). "Serial Verb Constructions in Toqabaqita". *Serial Verb Constructions: A Crosslinguistic Typology*. (ed. A. Aikhenvald-R. Dixon). Oxford: Oxford University Press: 254-272.
- LORD, C. (1975). "Igbo Verb Compounds and The Lexicon". *Studies of African Linguistics*. 6: 23-48.
- LORD, C. (1993). *Historical Change in Serial Verb Constructions*. Amsterdam&New York: John Benjamins.
- LOVETRAN, J. (2021). "Serial Verb Constructions". *Annual Review of Linguistics*. VII/1: 109-130.
- MARCHAND, H. (1969). *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation*. München: Verlag C. H. Beck.
- MASSAM, D. (2013). "Nuclear Complex Predicates in Niuean". *Lingua*. 135: 56-80.
- MATTHEWS, S. (2006). "On Serial Verb Constructions in Cantonese". *Serial Verb Constructions: A Cross-Linguistic Typology*. (eds. A. Y. Aikhenvald-R. M. W. Dixon). Oxford: Oxford University Press: 69-87.
- MUYSKEN P. - V. TONJES (1995). "Haitian". *Pidgins and Creoles: An Introduction*. (eds. Jacques Arends-Pieter Muysken-Norval Smith). Amsterdam: John Benjamins: 153-164.
- NISHIYAMA, K. (1998). "V-V Compounds as Serialisation". *Journal of East Asian Linguistics*. 7: 175-217.
- OLSEN, S. (2000). "Composition". *Morphology: An International Handbook on Inflection and Word-Formation*. (eds. G. Booij-Ch. Lehmann-J. Mugdan). Berlin: Walter de Gruyter: 897-915.
- OSAM, E. K. (1997). "Serial Verb Constructions and Grammatical Relations in Akan". *Grammatical Relations. A Functionalist Perspective*. (ed. T. Givon). Amsterdam: John Benjamins: 253-279.
- PLAG, I. (2003). *Word-Formation in English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SARI, İ. (2016). "Türkiye Türkçesindeki Birleşik Sözcüklerin Merkezlilik Odağında Sınıflandırılması". *Dil Araştırmaları*. X/18: 199-217.
- SCHACHTER, P. (1974). "A Non-Transformational Account of Serial Verb Constructions". *Studies in African Linguistics, Supplement*. 5: 153-271.
- SCHAMİLOĞLU, U. (1996). "Türk Dillerinde Yardımcı Fiiller Sorunu". *Uluslararası Türk Dili Kongresi* (26 Eylül-3 Ekim 1988). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 153-168.
- SCHILLER, E. (1989). "On the Phrase Structure of Serial Verb Constructions". *Papers from the Twenty-fifth Regional Meeting*. Chicago: Chicago Linguistic Society. 1: 405-419.
- SEBBA, M. (1987). *The Syntax of Serial Verbs: An Investigation into Serialisation in Sranan and Other Languages*. Amsterdam: John Benjamins.
- SELKIRK, E. (1982). *The Syntax of Words*. In *Linguistic Inquiry Monograph Seven*. Cambridge: MIT Press.
- SHIBATANI, M. (1990). *The Languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SHIBATANI, M. (2009). *On The Form of Complex Predicates: Demystifying Serial Verbs*. Berlin: Mouton de Gruyter.

- STRAUGHN, C. A. (2011) *Evidentiality in Uzbek and Kazakh*. Chicago: The University of Chicago A Dissertation Submitted to the Faculty of The Division of The Humanities in Candidacy. (The Degree of Doctor of Philosophy).
- SUDMUK, C. (2005). *The Syntax and Semantics of Serial Verb Constructions in Thai*. Austin: University of Texas. (Doctoral Dissertation).
- SUGAR, A. D. (2019) *Verb-Linking and Events in Syntax: The Case of Uyghur -(i)p Constructions*. Washington: University of Washington A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements. (The Degree of Doctor of Philosophy).
- TİMURTAŞ, F. K. (1981). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl: Gramer, Metin, Sözlük*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- TOPALOĞLU, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- TRASK, R. L. (2003). *Key Concepts in Language and Linguistics*. New York: Routledge.
- UĞURLU, M. (2007). "Birleşik Fiil Üzerine". *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi* (27-28 Ağustos 2007). Bildiriler. 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. 2009. 1: 399-412.
- WALD, B. - L. BESSERMAN (2002). "The Emergence of the Verb-Verb Compound in Twentieth Century English and Twentieth Century Linguistics". *Studies in the History of the English Language: A Millennial Perspectiv*. (eds. D. Minkova-R. Stockwell). Berlin&New York: Mouton de Gruyter: 417-447.
- WASHINGTON, J. N. - F. M. TYERS (2019). "Delineating Turkic Non-Finite Verb Forms by Syntactic Function". *Proceedings of the Workshop on Turkic and Languages in Contact with Turkic*. 4: 1-3.
- WESTERMANN, D. (1930). *A Study of the Ewe Language*. London: Oxford University Press.
- YILDIZ, H. (2017). "Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi". *Littera Turca, Journal of Turkish Language and Literature*. III/1: 337-362.
- ZEYNALOV, F. R. (1993). *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- ZEYNALOV, F. R. (1986). "Türk Dillerinde Birleşik Eylem Meselesi". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi: 455-468.

İnternet Kaynakları

- BETTI, M. J. (2022). "Coverbs, Serial Verb Construction and Compound Verbs". Erişim Tarihi: 22.08.2022.
https://www.researchgate.net/publication/358041805_Coverbs_Serial_Verb_Construction_and_Compound_verbs